

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

Qo‘l yozma huquqida
UO‘K: 339.543:339.924

FARXODOV FARRUX FURQATOVICH

**XALQARO IQTISODIY INTEGRATSIYA JARAYONLARIDA BOJXONA
XIZMATI FISKAL FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH**

08.00.07 - “Moliya, pul muomalasi va kredit”

Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy)
ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: i.f.d., professor Pardayev T.N.

Toshkent – 2025

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi).....	3
--	----------

I BOB. BOJXONA XIZMATI FISKAL FAOLIYATINING NAZARIY-METODOLOGIK HAMDA NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	12
---	-----------

1.1.§ Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarida bojxona xizmati fiskal faoliyatining oʻrni va ahamiyati.....	12
---	----

1.2.§ Bojxona xizmati fiskal faoliyatini amalga oshirishning nazariy va huquqiy asoslari	23
--	----

1.3.§ Bojxona xizmati fiskal faoliyatini amalga oshirishda xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari	35
--	----

Birinchi bob boʻyicha xulosalar.....	47
--------------------------------------	----

II BOB. BOJXONA XIZMATI FISKAL FAOLIYATINING TAHLILI VA MUAMMOLAR.....	49
---	-----------

2.1.§ Bojxona organlarida bojxona toʻlovlarini undirish va Davlat budjeti daromadlari qismiga oʻtkazish maʼmurchiligini tahlili.	49
---	----

2.2.§ Bojxona xizmatida fiskal faoliyatni amalga oshirishga taʼsir qiluvchi omillar tahlili.	60
---	----

2.3.§ Bojxona organlarida bojxona toʻlovlarini tahlil qilish va prognoz qilish usuli.	74
--	----

Ikkinchi bob boʻyicha xulosalar	91
---------------------------------------	----

III BOB. BOJXONA XIZMATI FISKAL FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YOʻNALISHLARI	93
--	-----------

3.1.§ Bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirishda avtomatlashtirilgan axborot tizimlari va ulardan foydalanish istiqbollari.....	93
---	----

3.2.§ Bojxona toʻlovlarini undirish mexanizmini takomillashtirish yoʻnalishlari.	103
---	-----

3.3.§ Bojxona xizmati fiskal faoliyati maʼmurchiligini takomillashtirish istiqbollari	112
---	-----

Uchinchi bob boʻyicha xulosalar	120
---------------------------------------	-----

XULOSA.....	122
--------------------	------------

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI	125
---	------------

ILOVALAR.....	130
----------------------	------------

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon iqtisodiyotida bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish mamlakatlar tashqi iqtisodiy munosabatlari shaffofligini ta'minlash, soliq-bojxona tushumlarining barqarorligini oshirish va xalqaro savdo jarayonlarining tranzaksion xarajatlarini kamaytirish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy fiskal mexanizmlar - riskka asoslangan nazorat, raqamli deklaratsiya, integratsiyalashgan ma'lumotlar almashinuvi va "Yagona darcha" tizimlari bojxona to'lovlarini aniq hisoblash, soliqdan bo'yin tovlash xavflarini kamaytirish va budjetga tushumlarning oshishiga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, Jahon bojxona tashkiloti, Jahon bank va Osiyo taraqqiyot banki tomonidan yuritilgan qiyosiy tahlillar bojxona fiskal funksiyalari samaradorligi mamlakat investitsion jozibadorligi va tashqi savdo hajmlarining o'sishi bilan uzviy bog'liq ekanini ko'rsatadi. Xususan, Jahon bojxona tashkiloti tadqiqotlariga ko'ra, "raqamlashtirilgan fiskal boshqaruvni joriy etgan mamlakatlarda to'ldirilgan import deklaratsiyalarini qayta ishlash vaqti o'rtacha 30-40% ga qisqargan". Shuningdek, fiskal faoliyatni takomillashtirish bojxona xizmatlarining prognozlash, audit va tahlil funksiyalarini kuchaytirib, global iqtisodiyotda raqobatbardosh va barqaror fiskal infratuzilmani shakllantirishni ta'minlaydi. Bundan ko'rinadiki, samarali fiskal bojxona boshqaruvi mamlakatlarning iqtisodiy xavfsizligi, budjet barqarorligi va xalqaro savdodagi integratsiyasini chuqurlashtiruvchi strategik omil hisoblanadi.

Jahonda bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish bo'yicha asosan raqamlashtirish, riskka asoslangan nazorat tizimlarini chuqurlashtirish, xalqaro ma'lumotlar integratsiyasini kengaytirish va fiskal shaffoflikni oshirish yo'nalishlarida ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ilmiy izlanishlar elektron deklaratsiya, blokcheynga asoslangan tranzaksiya nazorati, "Yagona darcha" platformalari, avtomatika va sun'iy intellekt yordamida kelib chiqishi mumkin bo'lgan soliq-bojxona xatarlarini kamaytirish imkonini beradigan intellektual audit modellarini takomillashtirishga qaratilmoqda. Shu bilan birga, xorijdagi tadqiqotlarda fiskal faoliyatning samaradorligini soliqdan qochish

sxemalarini aniqlovchi Big Data tahlillari, transchegaraviy savdoda raqamli iz qoldiruvchi identifikatsiya mexanizmlari va budjet tushumlarining prognoz modellari orqali baholash ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Zamonaviy yondashuvlarda bojxona fiskal siyosatining savdo erkinlashuvi, standartlashtirilgan tarif yuklamalari va xalqaro bog'liqlikni kamaytiruvchi qoidalar bilan uyg'unlashuvi ham alohida tadqiq etilmoqda, bu esa fiskal samaradorlikni oshirish bilan birga, global ta'minot zanjirlari barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonda bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish borasidagi islohotlar asosan raqamli transformatsiyani chuqurlashtirish, fiskal shaffoflikni oshirish va bojxona-tarif ma'murchiligining samaradorligini kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, ular milliy iqtisodiyotda soliq-bojxona tushumlarini barqaror oshirishga xizmat qilmoqda. Amalga oshirilgan chora-tadbirlar qatorida E-Tranzit, "Yagona darcha" bojxona axborot tizimi, mukammal risklarni baholash tizimi, avtorasmiylashtiruv va tovarlarni dastlabki deklaratsiyalash orqali chiqarish xizmatlarining joriy etilishi natijasida bojxona orqali ro'yxatdan o'tayotgan yuklarning rasmiylashtirish vaqti bir necha barobar qisqardi, ma'muriy yuklamalar kamaydi va fiskal nazoratning aniqligi oshdi. Ushbu vazifalarning samarali ijrosini ta'minlashda bojxona to'lovlarini aniq hisoblash hamda belgilangan muddatlarda to'liq undirish jarayoniga alohida e'tibor qaratilishi lozim. Chunki bojxona to'lovlarining to'g'ri hisoblanishi va o'z vaqtida budjetga tushirilishi fiskal barqarorlik va iqtisodiy boshqaruvning muhim omillaridan biridir. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, fiskal faoliyatni kompleks tadqiq qilish, uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqish va amalga oshirish bosqichlarini belgilab olish dolzarb masala hisoblanadi. Bu erda bojxona xizmati fiskal faoliyatiga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik tahlil qilish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 25-martdagi PF-57-son "Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyati samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida", 2025-yil 30-yanvardagi PF-16-son "O'zbekiston-2030" strategiyasini "Atrof-muhitni asrash va "yashil iqtisodiyot" yilida amalga

o'shishga oid davlat dasturi to'g'risida", 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son "“O'zbekiston-2030” strategiyasi to'g'risida", 2022-yil 27-apreldagi PF-122-son "Bojxona ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida", 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida", 2020-yil 5-iyundagi PF-6005-son "Bojxona ma'muriyatchiligini isloh etish va O'zbekiston Respublikasi davlat bojxona xizmati organlari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida", 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son "“Raqamli O'zbekiston - 2030” Strategiyasini tasdiqlash va samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmonlari, 2024-yil 25-dekabrdagi PQ-455-son "O'zbekiston Respublikasining "2025-yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to'g'risida”gi Qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori hamda ushbu sohaga tegishli boshqa me'yoriy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga mazkur dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga mosligi. Mazkur dissertatsiya tadqiqoti respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining I. "Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish" ustuvor yo'nalishiga muvofiq holda bajarilgan.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Soliqlar va bojxona to'lovlarining tashkiliy-huquqiy asoslari, ularning vujudga kelishi hamda rivojlanishining umumnazariy jihatlar va metodologik asoslari xorijlik iqtisodchi olimlardan A.N.Kozirin, M.Jamkeeva, V.V.Popov, I.V.Gomon, M.V.Vasileva, Ye.V.Chipurenko, V.G.Svinuxov va boshqalarning asarlarida o'z aksini topgan¹.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan S.A.Alimbayev, S.A.Aripov,

¹ Козырин А. Таможенная пошлина / Москва. 1998. S.299., Жамкеева М. Мировой опыт таможенно-тарифного регулирования внешнеэкономической деятельности // Актуальные проблемы экономики, 2012, №9(135). – S.303., Попов V.V. Формирование методологии многоуровневого экономического анализа таможенных платежей. Диссертация. Оренбург - 2023., Гомон I.V., Непарко M.V., Решетова N.I. Таможенные платежи как основа формирования федерального бюджета. Экономика и предпринимательство. 2017;(9–3):37–40., Василева M.V. Учётно-информационная база проведения налогового анализа как этапа налогового планирования на микроуровне /M.V. Василева// Управленческий учет. - 2010. №1. С. 18.; Чипуренко Ye.V. "Методология налогового анализа и отсенок влияния системы налогообложения на деятельность коммерческих организаций". Автореферат дис.д.э.н. М.: 2011. 16-17 с.;Свинухова V.G. Таможенное дело.М.2005 г. с.251.

Sh.N.Boymuradov, R.A.Turapov, T.N.Pardayev, A.A.Shadmankulov, Sh.O'.Azizov, Z.X.Makkamov, O.A.Sarmanov va boshqalarning asarlarida bojxona xizmati fiskal faoliyati, bojxona to'lovlarini hisoblash tartibi, undirish va davlat budjetiga o'tkazish hamda bojxona qiymatini aniqlashning nazariy va tashkiliy-huquqiy jihatlari o'rganilgan bo'lsa², yana bir guruh olimlarimiz H.P.Abulkasimov, A.A.Mamatov, S.A.Mamatov, L.N.Saidgaziyeva, B.O.Tursunov, Sh.I.Omonova, L.N.Xalikova, B.A.Iskandarov, M.N.Umarova, B.I.Ismoilov va boshqalarning tadqiqotlarida iqtisodiy xavfsizlik, fiskal faoliyat, fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari va tahlilining metodologik asoslari keng yoritilgan³.

Tadqiqotning dissertatsiya bajarilgan oliy ta'lim muassasasining ilmiy-tadqiqot ishlari rejalari bilan bog'liqligi. Mazkur dissertatsiya tadqiqoti Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining ilmiy-tadqiqot ishlari rejasiga muvofiq "O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning makroiqtisodiy barqarorligi va prognozlashtirilishini ta'minlashning ilmiy-uslubiy asoslari va uslubiyatlarini takomillashtirish" mavzusidagi ilmiy loyiha doirasida bajarilgan.

Tadqiqotning maqsadi xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarida bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarida bojxona xizmati fiskal faoliyatining

² Alimbayev S.A. O'zbekiston Respublikasi bojxona hududida tovar ayirboshlashning tashkiliy huquqiy muammolari. yu.f.n. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. –T.: - 2003. -181 b.; Aripov S. Tashqi savdoni bojxona to'lovlari orqali tartibga solishni takomillashtirish. i.f.n. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dis. av. T.:2009. -24 b.; Boymuradov Sh.N. Bojxona sohasida davlat boshqaruvining tashkiliy huquqiy shakllari. yu.f.n. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dis. avt. –T.: 2006. -161 b.; Turapov R.A. O'zbekiston Respublikasi bojxona faoliyati samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari. i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dis. -T.: 2006. -283 b.; Pardayev T.N., Shadmankulov A.A., Makkamov Z.X. Bojxona to'lovlari. // Darslik — Toshkent: Bojxona instituti, 2021-yil, 385 bet.; Azizov Sh.O'. Bojxona auditi metodologiyasini takomillashtirish: fan doktori (DSc) ilmiy darajasi bo'yicha dis.avt. <http://library.ziyounet.uz/ru/book/101923>; Makkamov Z.X. Bojxona to'lovlari auditini takomillashtirish istiqbollari: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (RhD) dis. avt.–T.:2022. Sarmanov O.A. O'zbekistonda bojxona to'lovlari hisobi va tahlilini takomillashtirish. PhD ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya.

³ Abulkasimov H.P., Mamatov A.A., Mamatov S.A., Saidgaziyeva S.S. Iqtisodiy xavfsizlik. Darslik. , -Toshkent. 2022.-732 b., Tursunov B.O. Iqtisodiy xavfsizlik. O'quv qo'llanma. – Toshkent, 2019. – 240 b., Omonova Sh.I. Davlat fiskal siyosatining nazariy asoslari. Monografiya. – Toshkent, 2020. – 198 b., Xalikova L.N. Iqtisodiy xavfsizlik va fiskal faoliyatning o'zaro bog'liqligi. Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2021. – 176 b., Iskandarov B.A. Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solish. – Toshkent, 2020. – 215 b., Umarova M.N. Iqtisodiy xavfsizlik va fiskal faoliyatning metodologik asoslari, Toshkent, 2019. - 203 b., Ismoilov B.I. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashda fiskal siyosatning ahamiyati. – Toshkent, 2020. – 187 b.

o'zni va ahamiyatini ochib berish;

bojxona xizmati fiskal faoliyatini amalga oshirishning nazariy va huquqiy asoslarini o'rganish;

bojxona xizmati fiskal faoliyatini amalga oshirishda xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlarini tadqiq etish;

bojxona xizmatida fiskal faoliyatni amalga oshirishga ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilish;

davlat budjetiga undiriladigan bojxona to'lovlari va unga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik tadqiq qilish;

bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirishda avtomatlashtirilgan axborot tizimlaridan foydalanish imkoniyatlarini tadqiq qilish;

ilg'or xorijiy tajribalar asosida bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti sifatida O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Bojxona qo'mitasining fiskal faoliyati tanlab olingan.

Tadqiqotning predmeti bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar tizimidan iborat.

Tadqiqotning usullari. Dissertatsiya ishida tizimli yondashuv, guruhlashtirish, solishtirma tahlil, iqtisodiy-siyosiy tahlillar, ekonometrik modellash, korrelyatsion va regressiya tahlil usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

deklarant yoki deklaratsiyalovchi shaxsning bojxona yuk deklaratsiyasiga o'zgartirish va qo'shimcha kiritish bo'yicha murojaatiga asosan bojxona yuk deklaratsiyasini o'zgartirish va (yoki) unga qo'shimcha kiritish uchun (qog'oz shakldagi bojxona yuk deklaratsiyasida bir dona bojxona yuk deklaratsiyasi, elektron shakldagi bojxona yuk deklaratsiyasida bir dona bojxona yuk deklaratsiyasini tuzatish shakli uchun) bojxona yig'imi joriy etish taklifi asoslangan;

bojxona xizmati fiskal faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar turkumlarga ajratilib, bojxona to'lovlari miqdoriga ta'siri o'rganilgan hamda bojxona organlari tomonidan davlat budjetiga o'tkazilgan bojxona to'lovlarning miqdori tahlil qilinib, ularning

2028-yilga qadar prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqilgan;

ortiqcha to'langan yoki undirilgan bojxona to'lovlarining summasi bojxona organlari tomonidan "ariza ortiqcha to'langan yoki undirilgan bojxona to'lovlarini qonunchilikda belgilangan tegishli muddatlar tugaganidan keyin berilgan bo'lsa va uning miqdori bazaviy hisoblash miqdorining yigirma foizidan oshmasa" qaytarmaslik bo'yicha taklifi asoslangan;

agar ayni bir shaxs tomonidan muayyan vaqt ichida bir necha bojxona operatsiyasi amalga oshirilsa, barcha bunday bojxona operatsiyalarini bajarish chog'ida yuzaga keladigan bojxona to'lovlarini to'lashni ta'minlash uchun bojxona to'lovlarini to'lashning bosh ta'minotini qo'llash bo'yicha taklifi asoslangan.

Tadqiqotning amaliy natijalari quyidagilardan iborat:

"bojxona xizmati fiskal faoliyati" tushunchasiga mualliflik ta'rifi berilib, uning mamlakat fiskal faoliyati tarkibiy qismlari bilan umumiy va xususiy jihatlari qiyoslangan;

qo'shimcha hisoblangan bojxona to'lovlarining undirilmaydigan va qaytarilmaydigan miqdori bazaviy hisoblash miqdorining 20 foizigacha etib belgilash bo'yicha taklifi asoslangan;

tadbirkorlik subyektlari tomonidan olib kiriladigan tovarlari uchun to'lanishi lozim bo'lgan bojxona to'lovlari to'g'risida oldindan axborot olishini ta'minlash maqsadida "Bojxona to'lovlari bo'yicha dastlabki qaror olish interaktiv xizmati" yaratilgan;

jismoniy shaxslardan bojxona to'lovlarini undirish mexanizmini takomillashtirish maqsadida "infoCustomsUzBot" telegram-boti ilmiy ishlanma yaratilgan.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi tadqiqot, iqtisodchi olimlarning mavzuga oid ilmiy va nazariy qarashlarini qiyosiy va tanqidiy tahlil qilish, shuningdek, xalqaro standartlar va ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va umumlashtirish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Bojxona qo'mitasining rasmiy statistik ma'lumotlari tahlili natijalariga asoslanganligi orqali namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalarining ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalarining ilmiy ahamiyati, unda taqdim etilgan nazariy va uslubiy tavsiflar asosida, bojxona xizmatining fiskal faoliyati jarayonlarida yuzaga keladigan muammolarni vaqtida hal etish va ushbu sohada ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borishda foydalanish imkoniyati bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati esa olingan uslubiy tavsiyalar bojxona xizmatining fiskal faoliyatini yaxshilash, bojxona to'lovlarini samarali undirish va ularni davlat budjetiga o'z vaqtida o'tkazishga yordam berishi bilan belgilanadi.

Tadqiqot natijalarining joriy qilinishi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarida bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish bo'yicha olingan ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar asosida:

deklarant yoki deklaratsiyalovchi shaxsning bojxona yuk deklaratsiyasiga o'zgartirish va qo'shimcha kiritish bo'yicha murojaatiga asosan bojxona yuk deklaratsiyasini o'zgartirish va (yoki) unga qo'shimcha kiritish uchun (qog'oz shakldagi bojxona yuk deklaratsiyasida bir dona bojxona yuk deklaratsiyasi, elektron shakldagi bojxona yuk deklaratsiyasida bir dona bojxona yuk deklaratsiyasini tuzatish shakli uchun) bojxona yig'imi taklifi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 9-noyabrdagi "Bojxona yig'implari stavkalarini tasdiqlash to'g'risida" 700-son qaroriga 1-ilovaning 2-bandida joriy qilingan (Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi bojxona qo'mitasining 2024-yil 16-sentabrdagi 8/25-24-0070-son ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida bojxona xizmati tomonidan davlat budjetiga 2024-yilda 4,6 mlrd so'm qo'shimcha bojxona to'lovlari undirilishiga erishilgan;

bojxona xizmati fiskal faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar turkumlarga ajratilib, bojxona to'lovlari miqdoriga ta'siri o'rganilgan hamda bojxona organlari tomonidan davlat budjetiga o'tkazilgan bojxona to'lovlarining miqdori tahlil qilinib, ularning 2028-yilga qadar ishlab chiqilgan prognoz ko'rsatkichlari Bojxona qo'mitasi tomonidan davlat budjetining tushumlari prognozi shakllantirishda foydalanilgan (Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi bojxona qo'mitasining 2024-yil

16-sentabrdagi 8/25-24-0070-son ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida bojxona to'lovlarining prognoz ko'rsatkichlarini ishlab chiqish taomillari takomillashgan;

ortiqcha to'langan yoki undirilgan bojxona to'lovlarining summasi bojxona organlari tomonidan "ariza ortiqcha to'langan yoki undirilgan bojxona to'lovlarini qonunchilikda belgilangan tegishli muddatlar tugaganidan keyin berilgan bo'lsa va uning miqdori bazaviy hisoblash miqdorining yigirma foizidan oshmasa" qaytarmaslik bo'yicha taklifi O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 27-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasining bojxona kodeksiga bojxona tartib-taomillarini yanada takomillashtirishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-913-son Qonunining 37-bandida o'z aksini topgan (Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi bojxona qo'mitasining 2024-yil 16-sentabrdagi 8/25-24-0070-son ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida ortiqcha to'langan yoki undirilgan bojxona to'lovlarining qaytarilish jarayonini yanada tartibga solishga xizmat qilib, ushbu me'yor bojxona organlari uchun ma'muriy yukni kamaytirib, kichik miqdordagi ortiqcha to'lovlarni qaytarish bilan bog'liq ortiqcha hujjat aylanishini qisqartirishi orqali fiskal boshqaruv samaradorligini oshirish hamda biznes subyektlari uchun bojxona jarayonlarini soddalashtirishga imkon yaratgan;

agar ayni bir shaxs tomonidan muayyan vaqt ichida bir necha bojxona operatsiyasi amalga oshirilsa, barcha bunday bojxona operatsiyalarini bajarish chog'ida yuzaga keladigan bojxona to'lovlarini to'lashni ta'minlash uchun bojxona to'lovlarini to'lashning bosh ta'minotini qo'llash bo'yicha taklifi O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 27-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasining bojxona kodeksiga bojxona tartib-taomillarini yanada takomillashtirishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-913-son Qonunining 34-bandida o'z aksini topgan (Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi bojxona qo'mitasining 2024-yil 16-sentabrdagi 8/25-24-0070-son ma'lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida bojxona to'lovlarini davlat budjetiga tushishini kafolatlash tizimi takomillashgan hamda tadbirkorlik

subyektlari uchun qulay shart-sharoit yaratish bilan birga, bojxona xizmati fiskal faoliyati ishonchliligini oshirish va davlat daromadlarining barqarorligini ta'minlashga erishildi.

Tadqiqot natijalarining aprobatsiyasi. Ushbu tadqiqot natijalari 7 ta respublika va 6 ta xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyalarda muhokamadan o'tkazilgan.

Tadqiqot natijalarining e'lon qilinganligi. Dissertatsiya mavzusi bo'yicha jami 34 ta ilmiy ish, shundan O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi tomonidan tavsiya etilgan ilmiy nashrlarda 9 ta ilmiy maqola, jumladan 6 ta respublika va 3 ta xorijiy jurnallarda nashr etilgan.

Dissertatsiyaning tuzilishi va hajmi. Dissertatsiya kirish, uchta bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va ilovalardan tarkib topgan. Dissertatsiya hajmi 124 betni tashkil etadi.